

נאמר בסופו "והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן, יקחו".

והניח רב נחמן שכך היא משמעות הכתוב "אשר תהיה אלמנה מכהן": רק אלמנה שהיתה נשואה למי שהוא מיוחס לכהונה, שבתו מותרת לכהן, מותר לכהן הדיוט לקחת.

וכי אפשר לומר שדברי הכתוב ברישא וסיפא עוסקים בשני כהנים שונים?

אמר ליה רבא: אין! אכן, הרישא של הפסוק היא בכהן גדול, והסיפא בכהן הדיוט.

חזר רב נחמן ושאלו: וכי כתב קרא הכי?! האם דרך הכתוב להתחיל בענין אחד ולעבור לענין אחר, בלא לציין כן בפירושו?

אמר ליה רבא: אין. אכן, כך היא דרך המקראות.

שהרי מצינו כך בספר שמואל [א, ג ג] **דכתיב: "ונר אלהים [נר המנורה] טרם יכבה, ושמואל שוכב בהיכל ה'".**

ואי אפשר לפרש ש"היכל ה'" מתייחס לכל האמור כאן, גם לענין שכיבתו של שמואל בהיכל, שחלא קיימא לן כי "אין היתר ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד". ואם כן, האיך שכב שם שמואל?

אלא בהכרח, הכי קאמר קרא: "נר אלהים טרם יכבה, בהיכל ה', ושמואל שוכב

רבי יהודה סבר: אין אשה כשרה לכהונה עד דאית כל זרע מישראל. כלומר, כל עיקר הקרוי "זרע", דהיינו זרע האב, צריך להיות מישראל, להוציא מי שאביה נכרי.

רבי אליעזר בן יעקב סבר: "מזרע ישראל" משמעותו אפילו מקצת זרע מישראל. כלומר, אפילו מצד האם בלבד, כדי להתירה לכהונה.

רבי יוסי סבר: די בכך שהורתה ולידתה בקדושת ישראל כדי להתירה. שכן משמע "מזרע ישראל", ממי שנזרעו בישראל. ואם בשעת עיבורה כבר היו הוריה יהודים, הרי היא כשרה לכהונה.

רבי שמעון בן יוחי סבר: "מזרע ישראל" משמע, מי שנזרעו בתוליה בישראל, ורק לאחר שלש שנים גומרים הבתולים מלצמוח בה. אבל קודם לכן, אף אם נעקרו, הרי הם חוזרים ובאים.

לפיכך, אם נתגיירה קודם ג' שנים, שפיר קרינן בה, "נזרעו בתוליה בישראל", ומותרת לכהונה.

אמר ליה רב נחמן לרבא:

האי קרא שבספר יחזקאל, רישא מדבר הוא בכהן גדול, שהרי נאמר בתחילתו "אלמנה וגרושה לא יקחו", ואין איסור אלמנה נוהג אלא בכהן גדול.

ואילו סיפא דקרא מדבר בכהן הדיוט, שהרי

גרידא, שהרי אין הוא מחלל את האשה, לפי שכבר היא מחוללת ועומדת מן התרומה. והחזון איש [יד א] ביאר כך את דברי רש"י.

בא הכהן על חללה אינו לוקה על "לא יחלל", אלא אם כן בא עליה ביאה גמורה, שאז הוא מחלל את הזרע, אבל אין לחייבו על העראה

דאמר רבי יהודה: **בת גר זכר**, הרי היא כבת חלל זכר, שפסולה לכהונה.

ומשום כן, אף אלמנת הגר פסולה לכהונה.

שהרי הכלל הוא: **כל שאתה הכהן נושא את בתו, אתה נושא גם את אלמנתו. וכל שאי אתה נושא את בתו, אי אתה נושא את אלמנתו.**

שנינו במשנה: **רבי יוסי אומר: אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה.**

אמר רב המנונא משמיה דעולא: הלכה כרבי יוסי.

וכן אמר רבה בר בר חנה: הלכה כרבי יוסי.

ואף על פי כן, מיום שחרב בית המקדש, נהנו כהנים סלסול [מעלה, חומרה] בעצמן, והחמירו כרבי אליעזר בן יעקב, שלא לישא מי שאביה ואמה גרים.

אמר רב נחמן: אמר לי הונא: כהן הבא לימלך לכתחילה, האם לישא בת גרים, מזרים לו לחומרא, כרבי אליעזר בן יעקב.

אבל לאחר שנשא אותה, אין מוציאים אותה מרשותו, שאין כופים אותו לגרשה, אלא מקילים עליו כרבי יוסי.

מתניתין:

משנה זו מבארת את דין "יכיר".⁽¹⁾

במקומו, בבית משמר הלויים], שהלויים היו שומרים בבית המקדש, ושמואל לוי היה.

הרי שעובר הכתוב בתוך הענין לענין אחר.

וממשיכה הגמרא לבאר את דברי הכתוב "והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו".

ותמהינן: וכי רק אלמנה שנתאלמנה מכהן, אין [יקחו להם כהנים הדיוטות], ואילו אלמנות מישראל, לא?! וכי מהן לא יקחו להם הכהנים לנשים?! והלא כל אלמנה מותרת להם.

ומשנינן: הכי קאמר קרא "והאלמנה, אשר תהיה אלמנה [בין שהיא אלמנה מישראל ובין שהיא אלמנה מכהן] — מכהן יקחו".

והמילה "מכהן" משמעותה מ"שאר כהנים", והיינו, שאר הכהנים, שאינם כהנים גדולים, הם יקחו להם את האלמנה לאשה.

תניא נמי הכי: "מכהן — יקחו". מלמד הכתוב "מכהן", כי משאר כהנים [ולא הכהן הגדול], הם יקחו את האלמנה לאשה!

רבי יהודה אומר: הכי קאמר קרא "אלמנה מכהן": רק אלמנות שנתאלמנו מאנשים שהם מן המשיאים לכהונה [שבנותיהם כשרות לכהונה], יקחו להם הכהנים לאשה. אבל אנשים שבנותיהם פסולות לכהונה, אף אלמנותיהם פסולות לכהונה.

ורבי יהודה אזיל בזה לטעמיה.

יש הסוברים שהיא בגדר עדות, ולכן אין האב יכול לחזור בו לאחר שהעיד על בנו, כשם שעדים אינם יכולים לחזור בהם מעדותם

1. גדרה של נאמנות האב על בנו מדין "יכיר", מתבארת בדברי הראשונים והאחרונים, בכמה אופנים:

אב האומר על בנו: בני זה ממזר הוא! — אינו נאמן לפוסלו.

לפסול את בנו בממזרות. (3)

גמרא:

שנינו במשנה: אפילו שניהם מודים על העובר שבמעיה שממזר הוא, אינם נאמנים.

ואפילו אביו ואמו, שניהם מודים ואומרים על העובר שבמעיה: ממזר הוא, לפי שנתעברה מאיש אחר באיסור אשת איש — אינם נאמנים.

והוינן בה: מאי "ואפילו שניהם"?! מה חידוש יש בזה, יותר מכך שהאב לבדו אינו נאמן?

משום שאין נפסל אדם לקהל, אלא על פי עדות כשרה של שני עדים. ואביו ואמו פסולים מלהעיד בו, משום שהם קרוביו.

ומשנינן: התנא, בדרך של "לא מיבעיא", קאמר.

רבי יהודה אומר: נאמנים. (2) נאמן האב

נאמן. רשב"ם בבא בתרא שם. ובדברי רש"י בסוגייתנו מצינו שני דיבורים שונים, מהם ניתן להבין שני הסברים מה היא דעתו לגבי נאמנות האב. האם הוא נאמן לומר שהוא אינו בנו, או שהוא נאמן לומר שבנו הזה נולד מחייבי כריתות, עיין בדבריו!

[ראשונים בבא בתרא קכז ב], ומהטעם הזה אין לאב נכרי או לאב שהוא ישראל רשע, שפסול לעדות, את הנאמנות של "יכיר". עיין קצות החושן רפד. ובשו"ת רע"א סוף סימן פה. אך יש הסוברים שזו היא זכות של בעלים, שנתנה תורה נאמנות מיוחדת לאב על בנו, ומכוחה הוא נאמן אפילו כנגד שני עדים! ועיין בשב שמעתתא ב סוף פרק כב, ובאבני מילואים ו ה, ובשו"ת הרדב"ז א תקמז. ועיין בחתם סופר אהע"ז ב סז ובשו"ת רע"א [תנינא קיא] שלא מצינו נאמנות שתהא יותר חזקה מעדות של שני עדים.

2. והיינו, שאין לאב נאמנות מיוחדת על בנו. ואף אינו יכול להעיד עליו בתורת עד בעלמא, כיון שהוא קרוב אליו, והקרוב פסול לעדות. רש"י.

ונחלקו הראשונים במקור הדין שנאמן האב לפסול את בנו בממזרות או בחללות.

3. רש"י גרס "נאמן", והכוונה שנאמן האב, אך הגירסא לפנינו היא "נאמנים", והכוונה שנאמנת גם האם לפוסלו. עיין בתוספות יום טוב.

יש הלומדים זאת ממה שהאמינה התורה לאב לומר על בנו הקטן שהוא הבכור, ובכך הוא פוסל את בנו הגדול כממזר. והיינו, שהוא נאמן לומר שבנו הגדול אינו בנו, וממילא הוא ממזר, לפי שילדתו אשתו מאדם זר. עיין תוספות לעיל, עד א, ד"ה כשם.

ונאמנות האם, היא רק תוך שבעה ימים ללידתו. מאירי [עיין רמב"ם הלכות נחלות ב יד, ושו"ע חו"מ רעז יב]. ובדף עד א הסתפק המאירי במקום שהאם מדקדקת אם היא נאמנת גם לאחר מכן. ובכל ענין, אין הנאמנות של האם דומה לנאמנות האב, שהוא נאמן מדין מיוחד של "יכיר", וכפי שיתבאר בגמרא.

ויש הלומדים את הענין מסברא, כיון שראינו שנתנה לו התורה נאמנות על בנו לגבי ירושת הבכור, סברא היא שגם לענין פסול יוחסין הוא

וגם חכמים מודים לנאמנות האב על בנו

וכשם שנאמן אדם לומר: "זה בני בכור הוא", כך נאמן אדם כהן לומר: זה בני, בן גרושה הוא. וזה בני, בן חלוצה הוא! ולפוסלו בכך מן הכהונה. והוא הדין לפוסלו לקהל.

וחכמים אומרים: אף שנאמן לומר: "זה בני בכור", אינו נאמן לפוסלו לקהל או לכהונה.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: בשלמא לרבי יהודה, היינו דכתיב "יכיר", ללמד שנאמן האב להכירו לאחרים.

אלא לרבנן, "יכיר" — למה לי?

והשיב רבא: הוצרך הכתוב לומר "יכיר", בככור שאין ידוע עליו אם הוא בכור, שהוא צריך להכירא של אביו, שיעיד עליו שהוא בכור.

ולמאי הלכתא צריך לדעת אם הוא בכור?

—

לתת לו פי שנים. שהבכור נוטל בירושת אביו פי שנים מממה שנוטל הבן הפשוט.

ותמהינן: והלא פשיטא שנאמן האב על כך מדין "מיגו", ולמה לי קרא?

והיינו, כל ממון שביד האדם לתתו לאיש פלוני, מיגו [מתוך] שבידו לתתו לו, הוא אף נאמן להעיד עליו שהוא שייך לאותו פלוני.

ואף האב בנכסיו — מגו דאי בעי מיתבא ליה מתנה [מתוך] שבידו לתת אותם לבנו

לא מיבעיא למימר, כי איהו [האב] אינו נאמן לומר שהתעברה מאדם אחר, משום דלא קים ליה לאב [אין באפשרותו כל כך לדעת] אם ממנו התעברה או מאדם אחר — אלא אפילו איהו [האם], דקים לה [שיודעת היא] ממי התעברה, גם היא לא מהימנא לומר שהתעברה מאחר.

ועוד התחדש בסיפא, שאפילו על עובר, קודם לידתו, אינם נאמנים לפוסלו.

לא מיבעיא למימר, היכא שכבר נולד, דכבר אית ליה חזקה דבשרות משעה שנולד [היות וקודם שבאו לפוסלו, הוחזק אצלנו ככשר], דפשיטא שלא מהימני, שאינם נאמנים להוציאו מחזקתו —

אלא אפילו עובר נמי, דלית ליה חזקה דבשרות, נמי לא מהימני לפוסלו. ואף שאם נאמנים, מעולם לא הוחזק בכשרות, בכל זאת אינם נאמנים.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר: נאמנים.

ומבאר הגמרא את טעמו של רבי יהודה:

בדתינא: כתיב בפרשת ירושת הבכור [דברים כא יז] "כי את בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים". ודרשינן מהמילה "יכיר": יכירנו אביו לאחרים! שאף אם אין שום אדם יודע אם הוא אכן בכור, נאמן האב על כך.

מכאן אמר רבי יהודה: נאמן אדם לומר: זה בני — בכור הוא!

לענין ירושת הבכור, ולא נחלקו עליו אלא במה שלמד מכאן רבי יהודה על נאמנות האב לפסול את בנו.

הקנאה. אבל אם כשיגיע הדבר לרשותו כבר אינו בר הקנאה, אף הקנין שעשה על הדבר הזה בשעתו אינו חל.

ואף גוסס אינו בר קנין, משום שהוא חשוב אז כמת. נמצא שאין בידו להקנות עכשיו לבנו נכסים שיבואו לידיו בשעה שיהיה גוסס. ועל כגון זה צריך את דין "יכיר".⁽⁴⁾

מתניתין:

מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו, והלך גם הוא וקדשה —

אם הקידושין שלו קדמו לקידושי השליח, קידושו קידושין. וקידושי השליח אינם כלום, שהרי כבר מקודשת היא בשעה שקידשה השליח.

ואם של קידושי שלוחו קדמו לשלו, קידושו של השליח קידושין, וקידושו שלו, אינם כלום.

ואם אינו יודע מי קדם למי, שניהם נותנים עמ-א גט מספק. גם זה שהתקדשה לו על ידי אביה וגם זה שנתקדשה לו על ידי השליח. לפי שספק הוא למי מהם התקדשה.

במתנה] ולהעדיפו על שאר בניו, **מי לא יהבי ליה** [האם אין בידו לתתם לו]? ועל כן, פשיטא שנאמן להעיד שיש לבן הזה זכות בכורה בנכסיו.

ומשנינן: חידוש הכתוב בזה הוא, שנאמן האב לזכותו בדין הבכורה אף **בנכסים שנפלו לאחר מיכן** [לאחר שהעיד עליו שהוא בכור]. שעכשיו, בשעה שהוא מעיד עליו, אין בידו להקנותם לו, שהרי עדיין אין הם ברשותו, והם נכסים שעוד לא באו לעולם. ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

ואכתי מקשינן: אין זה הכלל אלא לחכמים. אבל רבי מאיר נחלק עליהם.

ולרבי מאיר דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — "יכיר" למה לי?! והלא אף בנכסים שעדיין לא באו לרשותו, שפיר יש לו מיגו לאב, שיכול להקנותם לבנו.

ומשנינן: עדיין צריך לדין "יכיר", כדי להאמין את האב לענין זכות הבכורה, בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.

שאף לרבי מאיר הסובר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", אין זה אלא אם בשעה שבא הדבר לעולם, הרי הוא עדיין בר

4. רש"י מפרש ש"גוסס לאו בר מתנה הוא". והגוסס נודר ומעריך.

וביאר, שאם הגוסס נותן מתנה או רומז לכתוב גט, פשיטא שדבריו קיימים. וביאר הגמרא כאן הוא, שבסתמא הגוסס אינו יכול לדבר ואינו יכול ליתן בפועל, ולכך מועיל דין יכיר, שלמרות שאינו יכול ליתן בפועל, ואין לו מיגו שיכול ליתן מתנה, בכל זאת יכול להכיר

ומדייק תוס' בפירושו, שנתניה של גוסס אינה כלום, ולכן גם אם גוסס רומז לתת גט לאשתו, אין כותבים לה את הגט היות ואין מעשיו של גוסס כלום.

ומקשה התוס' וכן הקשה הריטב"א, הרי שנינו במפורש בפרק א' של מסכת אהלות, שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, נוחל ומנחיל,